

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

8-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 8 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy

kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Baxranov Sherzod

O'ZBEKISTON SSRDA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISH BILAN BOG'LIQ MUAMMOLARNI YECHIMINI TOPISHDA BUTUNITTIFOQ PAXTACHILIK ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI O'RNI	10-16
---	-------

Bazarbayeva Nilufar Anorbayevna

MILLIY HUNARMANDCHILIK: USTA-SHOGIRD MUNOSABATLARNING TRANSFORMATSION JARAYONLARI	17-21
--	-------

Sattarova Marhabo Mamatovna

O'ZBEKISTONDA MILLATLARARO TOLERANTLIK VA UNING MADANIY-SIYOSIY JARAYONLARIGA TA'SIRI	22-30
--	-------

Raxmatov Mirjon

BUXORO VILOYATIDA BOJXONA TIZIMINING SHAKLLANISHI TARIXIDAN	31-38
---	-------

To'xtasinov Mira'zam

SOMONIYLAR DAVLATI: HARBIY ISLOHOTLAR VA BOSHQARUV STRATEGIYALARI	39-42
---	-------

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Kuliboyev Azamat Shonazarovich

DAVLAT SEKTORIDA HISOBNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	43-48
---	-------

Azgarov Abdumutalib

INTERNET-MARKETINGNING UMUMIY OVQATLANISH KORXONALARIDA QO'LLANILISHI HOLATI TAHLILI	49-56
---	-------

Ochilov Mels, Sayfiyeva Parizoda

IMPACT OF INDUSTRIAL POLICY ON THE INVESTMENT CLIMATE: INTERNATIONAL EXPERIENCE	57-60
--	-------

Otabekov Javdod

GO'SHT YETISHTIRISH TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH VA "AQLLI QISHLOQ XO'JALIGI" IMKONIYATLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'NALISHLARI	61-68
--	-------

Navruzov Dilshod Ismatullayevich

AKSIYADORLIK JAMIYATIDA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI TA'MINLASH	69-74
--	-------

Uralov Temur Boxodir o'g'li

ENERGETIKA KORXONALARI AUDITI NATIJALARINI Hujjatlashtirish VA AUDITORLIK HISOBOTINI TAYYORLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	75-81
--	-------

Samandarov Og'abek

ENERGIYA XAVFINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHDA ARDL MODELINING AHAMIYATI	82-86
---	-------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Yuldashev Rustam Daniyrovich

YANGILANAYOTGAN O'ZBEKISTONDA FALSAFIY TARBIYANING JAMIYAT

RIVOJLANISHIDAGI O'RNI 87-93

Adilov Zafar Yunusovich

ATROF-MUHIT TA'LIMI VA EKOLOGIK ONG: BARQAROR KELAJAK SARI YO'L 94-98

Berdikulova Surayyo Aslamovna

IJTIMOIIY ADOLAT VA QONUN USTUVORLIGI ME'YORLARINING SHAKLLANISHI 99-104

Taniqulov Jonibek Ashirkulovich

ZAMONAVIIY O'ZBEKISTON JAMIYATI SHAROITLARIDA TA'LIM MADANIYATI 105-113

Yarbaev Xasan Xazratqulovich

JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASH:

MILLIIY VA GLOBAL XAVFSIZLIK KONTEKSTIDA TAHLIL 114-118

Maxsudjonov Kamronjon

MA'RIFIY TASHKILOTLAR TIZIMINING SHAXS MA'NAVIIY MADANIYATIGA

TA'SIRINING IJTIMOIIY-FALSAFIY AHAMIYATI 119-123

Qo'chqarov Oybek G'ulomovich

INDUSTRIYA 4.0 DAVRIDA TA'LIM VA KASB-HUNAR INTEGRATSIYASI:

IJTIMOIIY-FALSAFIY YONDASHUV 124-128

Otaqulov Elyor Madiyrovich

EKOLOGIK KONFLIKTNING FALSAFIY MOHIYATI 129-136

Mamatqulov Rashid Pazilbekovich

TUSHUNCHA USTIDA MANTIQUIY AMALLAR 137-141

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Niyazov Ravshan Turakulovich

SKOTT TUROVNING "AYBSIZLIK PREZUMPSIYASI" ROMANIDA DIALOGLAR

XUSUSIYATI VA PERSONAJLAR XARAKTERISTIKASI 142-148

Yunusova Xilola Ravshan qizi

KONSEPTUAL INTEGRALLASHUV: O'ZBEK TILIDAGI

"V+(I)B YURA TURMOQ" ANALITIK ASPEKTUAL QURILMA TAHLILI MISOLIDA 149-154

Absalamova Gulmira Sharifovna

LINGVOSEMANTIK YONDASHUVDA ADABIY-LUG'AVIIY TERMINLARNING

NAZARIY TAHLILI: KRIS BOLDIK LUG'ATI ASOSIDA 155-158

Dadajanova Aziza Karimullayevna

THE ROLE OF CULTURAL CONTEXT IN TRANSLATION:

A CROSS-CULTURAL PERSPECTIVE 159-170

Bahromjonova Shahnoza Xolmatovna

YAPON XALQ ERTAGIDA TURFA VARIANTLILIK HAMDA ERTAKDAGI

RAMZIIY MA'NOLAR: "MOMOTARO" (SHAFTOLIDAN TUG'ILGAN BOLA)

ERTAGI MISOLIDA 171-175

Babajanova Iqbol Salomaddinovna

SHAXS OTLARINING PRAGMATIK XUSUSIYATLARI 176-180

<i>To'xtayeva Sarvinoz</i> DUNYO VA O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA ETNONIMLARNING O'RGANILISHI	181-184
<i>Ayimbetova Damekhan Maksetbay qizi</i> TED XYUZ VA IBRAYIM YUSUPOV SHE'RIYATIDA POETIK ILHOM MANBALARI QIYOSI	185-189
<i>Ismatullayeva Nargiza, Qosimova Malika Xurshidovna</i> CHALLENGES AND INNOVATIONS IN SIMULTANEOUS INTERPRETER TRAINING IN CHINESE UNIVERSITIES: THE ROLE OF TECHNOLOGY IN MODERN PEDAGOGY	190-195

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>O'rinboyev Rustamjon</i> A SOCIO-LEGAL ANALYSIS OF THE EVERYDAY TRANSNATIONAL LIVES OF UZBEK MIGRANTS IN RUSSIA	196-206
<i>Uzakova Go'zal Sharipovna</i> YER NIZOLARINI SUDLARDA KO'RISH TARTIBI	207-212
<i>G'ofurova Dilafruz</i> AYOLLAR TOMONIDAN SODIR ETILADIGAN HAYOTGA QARSHI JINOYATLARNING KRIMINALISTIK TAVSIFI: NAZARIY VA AMALIY MUAMMOLAR	213-218
<i>Komilov Avazbek Bokijonovich</i> PROKUROR TAQDIMNOMASI BILAN BOG'LIQ MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH MASALALARI	219-223
<i>Juraeva Asal</i> OBSTACLES IN ENFORCING ICA AWARDS IN UZBEKISTAN	224-228
<i>Ходжаева Шурин</i> ПРАВОВАЯ ПРИРОДА И ОБЪЁМ МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАВОСУБЪЕКТНОСТИ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ ООН В СФЕРЕ ОХРАНЫ ЗДОРОВЬЯ	229-239
<i>Imomniyozov Doniyorbek</i> SUN'IY INTELLEKT SOHASIDA ALGORITMIK JAVOBGARLIK: IJTIMOIY, HUQUQIY VA TASHKILIY YONDASHUVLAR	240-250
<i>Asadov Shahriddin Faxriddinovich</i> XIZMATLAR TUSHUNCHASINING HUQUQIY VA IQTISODIY TAHLILI: SIVILISTIK DOKTRINA NUQTAI NAZARIDAN	251-254
<i>Суннатиллаева Сарвиноз</i> АНАЛИЗ ОСОБЕННОСТЕЙ РЕГУЛИРОВАНИЯ АНТИДЕМПИНГОВЫХ И КОМПЕНСАЦИОННЫХ ПОШЛИН В РАМКАХ ВТО И УЗБЕКИСТАНА	255-262
<i>Anarbayev Eldor</i> KONSESSIYALARNI XORIJIY DAVLATLARDA HUQUQIY TARTIBGA SOLISH	263-269
<i>Ibrohimov Azimjon</i> KORPORATIV IMKONIYATLAR DOKTRINASI: XORIJIY TAJRIBA VA MILLIY QONUNCHILIK	270-278

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Qurbonov G'ulomjon G'afurovich</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA O'QITISHNING METODLARI, SHAKLLARI VA VOSITALARI	279-285
--	---------

<i>Safarova Nigora Nasilloevna</i> TRANSFORMATIV TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING NAZARIY ASOSLARI VA ULARNING KOMPETENTLIK YONDASHUVI BILAN BOG'LIQLIGI	286-293
<i>Muxammadjonov Muslimbek</i> OLIY TA'LIMDA TALABA MARKAZLI YONDASHUVNI JORIY ETISH MEXANIZMLARI ...	294-302
<i>Khabibullaeva Dilshoda</i> FUNCTIONS OF CODE-SWITCHING IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING CLASSROOMS IN UZBEKISTAN	303-309
<i>Berdiyeva Nilufar Berdiyeva qizi</i> INNOVATION YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA IJODIY KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI	310-314
<i>Hamidov Sherali Shirinovich</i> BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA ZAMONAVIY TA'LIM TALABLARI VA YO'NALISHLARI	315-320
<i>Sattoriy Shohruh</i> RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TA'LIM SIFATINI NAZORAT QILISH MEXANIZMLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI	321-325
<i>Tadjiyeva Nodira Yusupjanovna</i> TALABALARDA MUOMALA MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA KOMMUNIKATSIYA JARAYONINING AHAMIYATI	326-331
<i>Sharofutdinova Ra'noxon Shavkatovna</i> "NURLI MASKAN" TA'LIM MUASSASALARIDA O'QUVCHILARNI IJTIMOY HAYOTGA TAYYORLASH BO'YICHA KORREKSION-PEDAGOGIK ISHLARNING TASHKIL ETILISHINI O'RGANISH VA NATIJALAR TAHLILI	332-336
<i>Karimov Akramjon Zaynobidinovich</i> TO THE CONTENT OF PRACTICAL CLASSES ON THE MODULE "DECISION SUPPORT SYSTEMS" OF THE ACADEMIC DISCIPLINE "INFORMATION TECHNOLOGIES IN MANAGEMENT"	337-341

Received: 20 July 2025
Accepted: 5 August 2025
Published: 10 August 2025

Article / Original Paper

EDUCATIONAL CULTURE IN THE CONDITIONS OF MODERN UZBEKISTAN SOCIETY

Tanikulov Jonibek Ashirkulovich

Samarkand State University

Associate Professor of the Department of "Philosophy and National Idea"

Abstract. This article presents a philosophical analysis of the cultural components of the educational and pedagogical process in higher education institutions of Uzbekistan. It emphasizes that the content of this process is shaped by modern scientific knowledge, which contributes to the active involvement of students in an intellectual and cultural process aimed at understanding advanced achievements in science and technology and applying them in professional and practical activities.

Keywords: educational culture, modernization, information flows, upbringing and education, legal culture, national values.

ZAMONAVIY O'ZBEKISTON JAMIYATI SHAROITLARIDA TA'LIM MADANIYATI

Taniqulov Jonibek Ashirkulovich

Samarqand Davlat universiteti

"Falsafa va milliy g'oya" kafedrası dotsenti

E-mail: jtaniqulov140@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida o'quv-pedagogik jarayonning madaniy tarkibiy qatlamlari falsafiy tahlil etilib, uning mazmuni zamonaviy ilmiy bilimlar asosida shakllantirilganligi ta'kidlanadi. Bu esa talabalarni ilg'or fan-texnika yutuqlarini anglash, ularni kasbiy-amaliy faoliyatda qo'llashga yo'naltirilgan intellektual va madaniy jarayonga faol jalb etishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim madaniyati, modernizatsiya, axborot oqimlari, tarbiya va ta'lim, huquqiy madaniyat, milliy qadriyatlar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I82025N16>

So'nggi o'n yilliklar mobaynida O'zbekiston ijtimoiy-siyosiy taraqqiyotining murakkab bosqichlarini bosib o'tdi. Bu davr mobaynida mamlakatda inson kapitaliga, ayniqsa, oliy ta'lim tizimiga bo'lgan e'tibor tubdan yangicha mazmun kasb etdi. Zamonaviy O'zbekiston jamiyati doimiy ravishda o'zgarib borayotgan global va mahalliy sharoitlar ta'sirida ijtimoiy-ma'naviy mohiyatini qayta shakllantirib bormoqda. Mazkur jarayon esa, o'z navbatida, oliy ta'lim tizimining ham tashkiliy, ham mazmuniy tuzilmasini chuqur qayta ko'rib chiqishni, uni yangi epistemologik asoslar bilan uyg'unlashtirishni talab qilmoqda [14], [5]. Ta'limni tashkil etish va uning mazmunini shakllantirishda boshqaruv madaniyatini takomillashtirish, avvalo, jamiyatning tarixiy-madaniy ehtiyojlari, ontologik holati va global intellektual kontekstdagi o'rnini hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozim. Chunki bu jarayon shunchaki tashkiliy islohotlar emas, balki madaniy tafakkurning yangilanishini, bilimlar iyerarxiyasida aks etgan

qadriyatlar tizimining qayta formatlanishini anglatadi. Hozirgi zamon axborot jamiyatida bilimlarning sirkulyatsiyasi geometrik progressiyada tezlashar ekan, bu holat ilmiy tafakkurga nisbatan yangi nazariy va metodologik yondashuvlarni shakllantirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Birinchidan, fan-texnika yutuqlarining fundamental natijalarini ta'lim mazmuniga o'z vaqtida va sifatli integratsiya qilish zarurati tobora kuchayib bormoqda. Bu jarayon nafaqat tabiiy-ilmiy, balki gumanitar hamda amaliy fanlar sohasi mutaxassislarini tayyorlashda chuqur o'z aksini topishi lozim. Bu yerda eng dolzarb masalalardan biri sifatida – ilmiy ma'lumotlar va nazariy konsepsiyalarning asoslanganligi va ishonchliligi muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi axborot oqimining serqirraligi va murakkabligi sharoitida ko'plab ilmiy bo'lmagan yoki to'liq tasdiqlanmagan ma'lumotlarning ham ta'lim muhitiga kirib kelishi ehtimoli ortmoqda. Bu esa o'z navbatida, ilmiy tafakkurda "axborot filtratsiyasi" degan falsafiy-gnoseologik muammoni kun tartibiga olib chiqadi.

Ikkinchidan, haqiqat me'yorlarini aniqlashda faqat rad etish yoki qabul qilishning ikkilamchi tizimidan emas, balki falsafiy nuqtai nazardan dialektik-antagonistik yondashuv zarurati paydo bo'ladi. Bu degani, har qanday ilmiy g'oya yoki gipoteza dastlab noto'g'ri, rad etilgan yoki spekulativ tuyulgan bo'lsa ham, u o'zining haqiqatga olib boruvchi ontologik potensialini saqlab qolishi mumkin. Ilmiy tafakkur tarixida bir vaqtlar g'ayrioddiy deb hisoblangan nazariyalar (Eynshteynning nisbiylik nazariyasi, kvant mexanikasi va boshqalar) keyinchalik fanda tub burilish yasaganini unutmaslik lozim [13, 5-14-betlar]. Zamonaviy ilmiy maktablar o'rtasidagi epistemologik farqlar, qarama-qarshiliklar va metodologik mojarolar ilm-fan taraqqiyotining tabiiy dinamikasini ifodalaydi. Bu esa o'z navbatida oliy ta'lim tizimida yuqori bosqich talabalari, magistrantlar va doktorantlarni ilmiy-nazariy kurashlar muhiti bilan tanishtirish, ularni mustaqil fikrlovchi, tanqidiy yondasha oladigan shaxs sifatida shakllantirish zaruratini yuzaga chiqaradi.

Shu munosabat bilan, zamonaviy oliy ta'limda mustahkam nazariy poydevorga ega bo'lgan mualliflik kurslari, ilmiy seminarlar, kollokviumlar va tajriba asosida yo'lga qo'yilgan eksperimental treninglar muhim metodik vositaga aylanmoqda. Bunday yondashuvlar orqali bilim faqat axborot emas, balki tafakkur, ong va tafsirning ma'naviy mahsuli sifatida qaraladi. Oliy ta'limning modernizatsiyasi, aslida, insonni bilim obyektidan tafakkur subyektiga aylantirish yo'lidagi bosqichma-bosqich epistemologik inqilobdir.

Zamonaviy fan va texnologiya taraqqiyoti axborotga asoslangan ijtimoiy tuzumni shakllantirdi. Bunday sharoitda ta'lim sifatini oshirish masalasi – nafaqat metodik yoki texnik vazifa, balki chuqur ontologik va gnoseologik yechim talab qiladigan falsafiy muammo sifatida maydonga chiqmoqda. Demokratik jamiyatlar, jumladan O'zbekiston ta'lim makonida ham, bu jarayon bir qator tizimli to'siqlar bilan murakkablanmoqda. Ayniqsa, ilmiy va o'quv axborot resurslariga adolatli va samarali kirish imkoniyatining cheklangani intellektual tengsizlik va informatsion disbalans muhitini vujudga keltiradi.

Zamonaviy ilmiy bazalarning, jumladan, Scopus, Web of Science kabi iqtiboslar indeksleri, bir tomondan, ilmiy yutuqlarni tasniflash va baholashda muhim epistemologik vosita bo'lib xizmat qilsa-da, boshqa tomondan, ular atrofida vujudga kelgan tijoriy mexanizmlar axborot adolatining buzilishiga olib kelmoqda. Bu holatda axborot – bilim emas, balki ijtimoiy kapital va iqtisodiy resursga aylanishi mumkin. Talaba va ilmiy izlanuvchi subyektlarning ushbu "epistemik sarmoya maydoni"da harakatlana olishi esa ularning raqamli

savodxonligi, qidiruv algoritmlari bilan ishlay olish kompetensiyasi, hamda ma'lumotlarning ishonchlilik mezonlarini anglash qobiliyatiga bog'liqdir.

Ammo, afsuski, bugungi oliy ta'lim tizimida axborot texnologiyalari bilan erkin ishlay oladigan, ma'lumotlarni saralash va baholashda mustaqil fikrlashga asoslangan metodologik savodxonlik hali ham yetarlicha rivojlanmagan. Bu esa nafaqat amaliy ko'nikmalar, balki kognitiv va falsafiy dunyoqarash darajasidagi muammo ekanini anglatadi. Chunki bilimga olib boruvchi yo'l — bu faqat axborotni yig'ish emas, balki uni mazmunli strukturalarga, konsepsiyalarga aylantira olishdir. Aks holda, ta'lim axborotning xom shaklida mutlaqlashtirilishiga olib keladi.

Bugungi “ma'lumot dengizi”da harakatlanayotgan yoshlar, agar kerakli ilmiy-nazariy navigatsiyani egallamagan bo'lsa, ko'plab parailmiy, manipulyativ yoki hattoki yolg'on nashrlar va “axlat” kontentlar tomonidan chalg'itilishi mumkin. Bu esa axborot urushlari sharoitida mustaqil fikrlovchi shaxsni yaratish o'rniga, passiv axborot iste'molchisini shakllantirish xavfini keltirib chiqaradi. Bunday muhitda talaba nafaqat bilim egallashi, balki bilimni farqlay olish, ilmiydan soxta epistemik iddaolarni ajratib olish qobiliyatini egallashi zarur.

Ilmiy sohada bugun yuzaga kelayotgan yana bir dolzarb masala — bu scientometriya va reyting tizimlarining noadolatli amaliyotlarda qo'llanilishidir. Ba'zi hollarda ilmiy maqola sifati emas, balki uning joylashuvi yoki ko'rsatkichi asosiy mezon sifatida qabul qilinadi. Bu esa ilmiy haqiqatning mazmuniy mohiyatini emas, balki uning statistik ko'rsatkichlarini asosiy baholovchi faktorga aylantiradi. Bu turdagi utilitar yondashuvlar ilm-fan mohiyatini “fikrlar bozori”ga aylantirish xavfini tug'diradi va bu orqali axloqiy-estetik mezonlar zaiflashadi [6, 134-137-betlar].

Shuningdek, zamonaviy yoshlarning intellektual motivatsiyasi ham ko'p jihatdan utilitar xarakter kasb etmoqda. Pul mukofoti, yuqori baholar, ilmiy muassasalarga tavsiyanomalar kabi tashqi rag'batlantirish omillari ko'pincha bilim olishga emas, axborot to'plashga yo'naltiriladi. Natijada, talabada reflektiv motivatsiya o'rniga reaktiv (reaktsiyaviy) faoliyat shakllanadi. Falsafiy nuqtai nazardan bu – bilimning shaxsga singishi emas, balki tashqi zaruratdan kelib chiqib axborotni “iste'mol qilish”dir.

Mazkur holatda talabaga yo'naltirilgan metodik yondashuvlar emas, balki shaxsga qaratilgan epistemologik strategiyalar lozim. Talaba va uning ilmiy rahbari o'rtasidagi ishonch, doimiy intellektual muloqot, ongli yo'naltirish orqali “Bu nima?” degan refleksni uyg'otish – bu faqat motivatsion emas, balki gnoseologik muhim holatdir. Shaxsning bilishga bo'lgan ichki ehtiyojini uyg'otish – haqiqiy bilimga eltuvchi yo'lning boshlanishidir.

Bundan tashqari, ta'lim sifatini belgilovchi yana bir muhim omil – bu ilmiy tajriba uchun texnik baza va eksperimental infratuzilmaning yetarli emasligi, hamda eng muhimi – ular bilan ishlay oladigan yuqori malakali mutaxassislarning yetishmasligidir. Bu vaziyat “madaniy chegaralar” tushunchasi bilan bevosita bog'liq. Ma'lumotlar, texnologiyalar va tafakkur tizimlari o'rtasidagi chegaralar – bu faqat texnik yoki institutsional to'siqlar emas, balki madaniyatning o'zagiga singib ketgan dunyoqarash tafovutlarining ifodasidir. Bu chegaralarni yengish, ilm-fan va ta'limni ijtimoiy tizimlar bilan integratsiyalashgan holda rivojlantirish – uyg'un va barqaror bilim jamiyatini qurish sari muhim qadamdir.

Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish masalasi, ayniqsa, uni globallashtirish va zamonaviy texnologik taraqqiyot sharoitida amalga oshirish zarurati mavjud bo'lgan bir paytda, chuqur va ko'p qatlamli metodologik yondashuvni talab qiladi. Shu nuqtai nazardan, har qanday

islohotning muvaffaqiyati yoki samarasizligi nafaqat uning tashkiliy mexanizmlariga, balki u amalga oshirilayotgan madaniy-kontekstual zaminning epistemik xususiyatlariga bevosita bog'liqdir. Modernizatsiyani ma'lum darajada o'z-o'zidan shakllanadigan, silliq va choksiz kechadigan taraqqiyot shakli deb tasavvur qilish – bu jarayonning murakkabliklarini yetarlicha anglamaslikka olib keladi.

Zamonaviy O'zbekiston ta'lim islohotlari ham shunday xavf ostida: agar ular milliy-madaniy xususiyatlar, tarixiy meros va ijtimoiy ongda chuqur ildiz otgan qadriyatlar bilan konvergentlikda amalga oshirilmasa, islohotlar yuzaki va simvolik xarakterga ega bo'lib qoladi. Har qanday transformatsiya harakati, agar u o'zining “aks-sadosi”ni xalqning madaniy ongida topmasa, ijtimoiy hayotda inertiya holatida qoladi. Bu holat “realizm tamoyili”ning markaziy ahamiyatini ko'rsatadi: modernizatsiya harakati doim mavjud zamin – ijtimoiy-madaniy muhit va tarixiy ong bilan uzviy bog'lanishi lozim. Aks holda, islohotlar faqat rasmiy doiralarda cheklanib, jamiyatning haqiqiy ehtiyojlari va qabul qilish quvvatidan uzilib qoladi [2, 12-13-betlar].

Globalashuv sharoitida esa, islohotlar ustidan tashqi madaniy-epistemik bosim kuchayadi. Bu bosim ko'p hollarda “universal” deb taqdim etilayotgan, aslida esa aniq geopolitik va madaniy markazlar tomonidan shakllantirilgan bilim modellarini tatbiq qilishni anglatadi. Bu markazlar, ya'ni nufuzli ilmiy va ta'lim institutlari o'zlarini bilimning so'nggi instansiyasi sifatida ko'rsatishga urinadi. Bu esa ilmiy hokimiyatning asimmetrik taqsimlanishiga olib keladi – ya'ni “bilimni kim aniqlaydi?”, “haqiqat kimga tegishli?” degan falsafiy savollar zahirida yotgan epistemik tengsizlik yuzaga chiqadi.

Masalan, Boloniya jarayonidagi ishtirok yoki test tizimining global standartlarga moslashtirilishi – bu shaklan ilg'or, ammo mazmunan mahalliy madaniy kodlar bilan to'qnashuvchi amaliyotlarga misol bo'la oladi. Bunday holatlarda zamonaviylik o'z mohiyatini yo'qotadi va faqat tashqi formatlarda namoyon bo'luvchi “taqlidiy modernlik” sifatida qolib ketadi. Bu esa ta'lim tizimining tub maqsadlariga – mustaqil fikrlovchi, madaniy jihatdan ongli, ijtimoiy mas'ul shaxsni tarbiyalash g'oyasiga zid holatdir.

Shuningdek, boshqa davlatlar yoki mintaqalarni innovatsion cho'qqilar sifatida ideallashtirish – bu postkolonial tafakkur izlarining hanuz ta'lim diskursida mavjudligini ko'rsatadi. Mahalliy intellektual merosning chetga surilishi, xorijiy model va metodologiyalarning shartsiz qabul qilinishi – bu o'zligini yo'qotgan modernizatsiyaning belgilaridir. Realistik va muvozanatli modernizatsiya esa nafaqat tashqi tajribani o'zlashtirish, balki o'z milliy-madaniy zaminidan kuch olishni ham anglatadi.

Bu yerda O'zbekistonning inson kapitali – ya'ni ma'naviy ong, madaniy tafakkur, ijtimoiy mas'uliyatli bilim egasi bo'lgan shaxsni yetishtirish salohiyati juda katta ahamiyatga ega [9]. Shuning uchun har qanday strategik rejalashtirish, ayniqsa ta'lim sohasida, “milliy madaniy qadriyatlar” tushunchasini zamonaviylikka zid emas, balki uning tarkibiy elementi sifatida anglashga asoslanishi zarur.

Har qanday jamiyatda ta'lim tizimi nafaqat bilimlar uzatish institutsiyasi, balki ma'naviy qadriyatlar va ijtimoiy ongni shakllantiruvchi asosiy madaniy institut sifatida qaraladi. Shu bois, ta'lim sohasida mafkura bilan ishlash masalasi — bu oddiy metodik yondashuv emas, balki chuqur falsafiy, antropologik va siyosiy-axloqiy muammodir. Ayniqsa, qadriyatlar tizimini haddan tashqari mafkuralashtirish, ularni absolyut shaklda taqdim etish va ijtimoiy ongga

zoʻrlilik bilan singdirishga urinishlar — tarixiy tajriba koʻrsatganidek — salbiy oqibatlar keltirib chiqarishi mumkin.

Sovet davrining taʼlimiy-maʼnaviy tajribasi shuni koʻrsatadiki, qadriyatlar ifodasining tabiiy kontekstdan uzilib, mafkuraviy-absolyut shaklda taklif qilinishi jamiyatda ijtimoiy ong va individuallik orasidagi ziddiyatni kuchaytiradi. Bunday sharoitda qadriyatlar insonning ichki ehtiyojlariga emas, balki tashqi siyosiy zaruriyatga boʻysundiriladi. Bu esa shaxsiy fikrning erkinligi va axloqiy muxtorligini zaiflashtiradi.

Zamonaviy taʼlimda ham, afsuski, bunday tendensiyalar izsiz yoʻqolmagan. Mafkuraviy spekulatsiyalar shaklida namoyon boʻluvchi bu hodisa baʼzan “abadiy qadriyatlar” degan ibora ortiga yashiringan primitiv va instrumentallashtirilgan gʻoyalar orqali yashash muammolarini hal etish oʻrniga, ulardan uzoqlashishga undaydi. Bu holatda talabaning fikr erkinligi va tanqidiy ongiga emas, balki “moslashuvchanlik” darajasiga qarab baholanadigan ijtimoiy rol belgilanadi. Yaʼni, mafkuraviy “sodiqlik” akademik va kasbiy fazilatlardan ustun qoʻyiladi. Bunday yondashuv esa, falsafiy nuqtai nazardan, meritokratik tamoyillarni buzadi va axloqiy-siyosiy kinikizmdan iborat “metastazlarni” taʼlim tizimining oʻziga singdiradi.

Bunday ijtimoiy sharoitda “moslashuvchanlik” bilan “fazilat” oʻrtasidagi farq yoʻqqa chiqariladi: imtiyozlar, imkoniyatlar va tanlovlar shaxsning bilimiga, malakasiga emas, balki uning ideologik konformizmiga qarab taqsimlanadi. Buning natijasida jamiyat uchun zarur boʻlgan ilmiy, texnik, kasbiy mutaxassislar oʻz faoliyat yoʻnalishini tark etib, siyosiy faoliyat maydoniga yoʻnaltiriladi. Ular shunchaki intellektual resurs emas, balki mafkuraviy “ishchi kuchi”ga aylantiriladi. Bu esa inson kapitali samaradorligini pasaytiradi va jamiyat taraqqiyotining fundamental asoslariga ziyon yetkazadi.

Bunday xavflarni bartaraf etish uchun universitet faqat bilim beruvchi muassasa emas, balki shaxsiy tafakkur, axloqiy pozitsiya va maʼnaviy izlanishlar rivoji uchun imkon yaratadigan madaniy makonga aylanishi lozim. Buning uchun esa taʼlim jarayoni oʻz-oʻzini shakllantirishga xizmat qiladigan ichki ijtimoiy-madaniy muhit bilan toʻldirilishi kerak: darsdan tashqari intellektual loyihalar, ilmiy klublar, mualliflik kurslari, mustaqil izlanish va axloqiy-refleksiv muhit – bularning barchasi talabaning ichki dunyosini ijobiy yoʻnaltirishning muhim omillaridir.

Shunday qilib, taʼlim tizimida sogʻlom qadriyatlar tizimini shakllantirish — bu mafkuraviy zoʻravonlik emas, balki shaxsiy mustaqillikni uygʻotuvchi falsafiy va psixologik muhit yaratish bilan chambarchas bogʻliqdir. Universitet, oʻz mohiyatiga koʻra, ideologik boʻysunuv emas, balki erkin fikr, fikrlar xilma-xilligi va qadriyatlar dialogi orqali jamiyatda intellektual uygʻonish muhitini shakllantirishga xizmat qilishi kerak. Bu esa, real va dinamik hayotiy muammolarga mos falsafiy asoslangan yondashuvni, “doimiy uygʻonish” holatidagi tafakkur makonini barpo etishni talab qiladi. [12, b. 53 55].

Zamonaviy ijtimoiy-huquqiy makonda fuqarolik oʻziga xosligi va shaxsiy masʼuliyat hissining fragmentar – “tarqalgan” – holatda namoyon boʻlayotgani jiddiy eʼtibor va kompleks yondashuvni talab qiladigan dolzarb muammodir. Ushbu muammoning mumkin boʻlgan falsafiy-ijtimoiy yechimlaridan biri sifatida, universitet muhitida talabalar ongida ichki barqarorlik va ijtimoiy javobgarlikka asoslangan qadriyatlar tizimini shakllantirish lozim boʻladi. Bu jarayon oʻz mohiyatiga koʻra “gʻovak” tuzilishli, yaʼni har qanday ijtimoiy tendensiyalarni – ijobiy yoki salbiy, ochiq yoki latent – tanqidiy qayta ishlashga qodir boʻlgan madaniy ong shakllanishini nazarda tutadi. Bunday madaniy immunitetning shakllanishi esa,

nafaqat universitet darajasida, balki butun jamiyat miqyosida madaniyat, tafakkur va qadriyatlar uyg'unligini ta'minlovchi ijtimoiy institutlar faoliyati bilan uzviy bog'liqdir.

Talabalarining ma'naviy-estetik va g'oyaviy tayyorgarligi, eng avvalo, pedagogik madaniyatning nazariya va amaliyot birligiga tayanadi. Bu kontekstda ta'lim jarayoni faqat bilim berish yoki uni o'zlashtirish emas, balki ongli, tanqidiy va reflektiv fikrlash mexanizmlarini shakllantirish vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Shunday ekan, ma'lumotni izlash, yodlash va tizimlashtirish faqat texnik operatsiyalar emas, balki ijtimoiy-madaniy kontekstda o'zining falsafiy-anglanmish qiymatini kasb etishi lozim. Bilimning chinakam o'zlashtirilishi esa, uni ichki mushohada jarayonida "qayta ishlash", tushunish, talqin qilish va real hayotiy kontekstlarga tatbiq etish orqali yuzaga chiqadi. Ya'ni, referat, insho, tahliliy esse kabi shakllarda ifodalangan mustaqil intellektual mehnat, aslida, falsafiy izlanishning boshlang'ich bosqichi sifatida qaralishi kerak.

Shu jihatdan qaralganda, ilmiy natijalarni talabalar jurnalida chop etish, ilmiy seminarlarda ishtirok etish yoki konferensiyalarda nutq so'zlash talabani shaxsiy intellektual evolyutsiyasini ta'minlovchi amaliy jihatlardandir. Bu jarayonda o'qituvchining roli nafaqat ma'lumot uzatuvchi, balki talabani individuallashtirilgan qiziqishlari va tafakkur salohiyatiga mos mini-tadqiqot yo'nalishlarini shakllantiruvchi falsafiy-mentorlarga aylanadi. Ayniqsa, plagiatga qarshi texnologiyalar joriy etilayotgan hozirgi davrda, ilmiy mustaqillik va innovatsion tafakkur o'qituvchilar faoliyatining mezoniga aylanmoqda.

Alohida ta'kidlash joizki, har qanday malakali mutaxassis uchun zarur bo'lgan ilmiy va falsafiy fikrlash tarzini shakllantirish – ya'ni materialni chuqur tahlil qilish, savollar qo'yish hamda muammoli holatlarga yechim izlash – talabani ongli ravishda o'z intellektual salohiyatini rivojlantirishiga xizmat qiluvchi muhim ko'nikmalardandir. Bu ko'nikmalar, o'z navbatida, universitet devorlari bilan cheklanmagan holda, shahar, mintaq va nihoyat, milliy darajadagi akademik va madaniy maydonlarga chiqishni taqozo etadi.

Xususan, madaniy-ma'rifiy yo'nalishdagi loyihalar – ilmiy festivallar, ta'limiy forumlar, intellektual klub faoliyati – talabalar ongini faollashtiradi, o'zini qadrlash hissini oshiradi, ijtimoiy mas'uliyatni anglashga undaydi. Ana shunday muhitda shakllangan shaxs – bu nafaqat o'z kasbiy yo'nalishini anglagan mutaxassis, balki ijtimoiy mas'uliyatga ega, erkin va tanqidiy tafakkurga ega bo'lgan yetuk fuqaro hamdir.

Demak, zamonaviy ta'lim muhitining ajralmas qismi sifatida universitet talabalari ilmiy faoliyatga faol jalb etilishi, shuningdek, ularning amaliy loyihalar, xalqaro ta'lim almashinuvi dasturlari va ilmiy-tadqiqot anjumanlarida ishtirok etishini ta'minlash orqali ularning fikrlash salohiyati, madaniy-estetik didi hamda ijtimoiy faolligini sezilarli darajada rivojlantirish mumkin. Ta'lim jarayonida talabani shaxsiy ongida ilmiy yondashuv va axloqiy mas'uliyat uyg'unlashgan holda shakllanishi uchun u bevosita akademik madaniyat muhiti bilan o'zaro ta'sirda bo'lishi zarur. Bu jarayonda o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi kommunikativ hamkorlik va akademik muhitning inklyuziv xususiyati asosiy omil sifatida namoyon bo'ladi. Shu asosda, nafaqat fanlararo integratsiya, balki axborot resurslaridan mas'uliyatli foydalanish, fikr muallifligiga hurmat va zamonaviy ilmiy etikaga sodiqlik tamoyillari ham mustahkamlanadi.

Bunday akademik muhitda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni shakllantirish, ayniqsa, ilmiy-ijodiy faoliyatning ajralmas tarkibiy qismi sifatida mualliflik huquqi, intellektual mulk va patentlash borasida nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalarni singdirish alohida ahamiyat kasb etadi. Bu, bir tomondan, talabalarining akademik erkinlik va mas'uliyat o'rtasidagi nozik

muvozanatni anglab yetishlariga yordam beradi, ikkinchi tomondan esa, jamiyatda huquqiy ongning chuqurlashuviga xizmat qiladi. Ilmiy axborotni ishlashda nafaqat axloqiy-estetik mezonlar, balki yuridik asoslar ham muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, global ilmiy texnologik muhitda faoliyat yuritish istagidagi mutaxassislar uchun bu ko'nikmalar professionallik mezoniga aylanmoqda.

Oxirgi o'n yilliklarda xorijiy mamlakatlarda vaqtincha mehnat faoliyatini olib borayotgan mahalliy mutaxassislar sonining ortib borayotgani O'zbekiston oliy ta'lim tizimi oldiga yangi vazifalarni qo'ymoqda. Jumladan, talabalarga milliy huquqiy tizim asoslarini chuqur o'rgatish bilan birga, ularni turli xorijiy davlatlarning madaniy-huquqiy paradigmalari bilan tanishtirish zarurati tug'ilmoqda. Bunday tayyorgarlik, global raqobat sharoitida mutaxassisning nafaqat moslashuvchanligini, balki xorijiy kompaniyalar bilan konstruktiv muloqot yurita olish salohiyatini ham mustahkamlaydi.

Bu jarayonda etnik-madaniy xususiyatlarni inobatga olgan holda tuzilgan fakultativ kurslarning ahamiyati ortib bormoqda. Ular talabalarni xalqaro ishbilarmonlik muloqoti kontekstida madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, chet tillarini chuqur o'rgatish orqali talabalarining ilmiy adabiyotlarni mustaqil tahlil qilish, texnik hujjatlar bilan ishlash va kasbiy muloqotda erkin ishtirok etish ko'nikmalarini shakllantirish ham ta'lim mazmunini boyitadi. Ayniqsa, kasbiy faoliyatga oid atamalar, so'z birikmalari va metaforalarning kontekstual tarjimai talab etiladigan sohalarida bu ko'nikmalar nihoyatda muhim ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, talabalarining madaniy va diniy qadriyatlarga nisbatan mas'uliyatli va ongli munosabatini shakllantirish, ularni o'z milliy identitetiga sodiq, lekin global kontekstda erkin fikrlovchi yetuk mutaxassis sifatida tarbiyalash zarur. Bunday yondashuv, faqatgina professional tayyorgarlik darajasini emas, balki insoniylik, axloqiylik va ma'naviyat darajasini ham belgilaydi. Zero, haqiqatga xizmat qiluvchi ta'lim jarayoni shaxsning ichki olami va tashqi faoliyati o'rtasida uyg'unlik yaratishga intiladi.

Xulosa qilib aytganda, hozirgi globallashuv, raqamli o'zgarishlar va inson kapitali sifatiga qo'yilayotgan yangi talablar sharoitida O'zbekistonda ta'lim madaniyatini tubdan isloh qilish va uni yangi rivojlanish bosqichiga ko'tarish zamonaviy davrning dolzarb ehtiyojiga aylanganini alohida ta'kidlash lozim. Bu jarayonda bir qator ustuvor yo'nalishlarni aniqlash ilmiy va amaliy nuqtai nazardan muhim ahamiyat kasb etadi:

1. Axborot bilan ishlash madaniyatini chuqurlashtirish – bu faqatgina zamonaviy texnologiyalar yordamida ma'lumotga ega bo'lish bilan cheklanmay, balki axborotni tanqidiy tahlil qilish, saralash va uni ilmiy asosda izohlash ko'nikmalarini shakllantirish orqali axborot savodxonligi hamda analitik tafakkurni izchil rivojlantirishni nazarda tutadi. Bu jarayon esa jamiyat ongida haqiqatni yolg'ondan ajrata olishga yordam beruvchi epistemologik immunitetni shakllantirishga xizmat qiladi.

2. Milliy g'oya va madaniy merosning mafkuraviy barqarorlik elementi sifatida tiklanishi – bugungi ideologik plyuralizm sharoitida ayni zaruriy strategiyalardan biridir. Jamiyat a'zolarining, ayniqsa yosh avlodning, o'z tarixiy ildizlariga, madaniy identitetiga tayanib, zamonaviy dunyoqarash bilan uyg'unlashgan holatda rivojlanishi – g'oyaviy mustahkamlikni kafolatlovchi asosiy omil hisoblanadi.

3. Huquqiy ong va huquqiy madaniyatni shakllantirish – bu ta'lim jarayonida xalqaro huquqiy me'yorlar, milliy qonunchilik hamda turli mamlakatlarning huquqiy tizimlari bo'yicha

bilimlarni uyg'unlashtirish orqali talabalarni global miqyosda mustaqil fikrlaydigan, huquqiy javobgarlikka ega shaxslar sifatida tarbiyalashni nazarda tutadi. Ayniqsa, chet elda mehnat faoliyatini olib borayotgan mutaxassislar uchun bu kompetensiyalar nihoyatda zarur hisoblanadi.

4. Ilmiy muloqot va professional fikr almashinuvi maydonlarini kengaytirish – nafaqat akademik salohiyatni oshirish, balki fanlararo va madaniyatlararo dialogda ishtirok etish orqali ilmiy tafakkurning ijtimoiy va global maydondagi rolini kuchaytiradi. Ta'lim muhitida bu kabi jarayonlar tafakkur erkinligini va ijodiy yondashuvni rag'batlantiradi.

5. Ta'limning insonparvarlik asoslarini saqlab qolish – bu esa shaxsning ma'naviy kamolotiga, uning ichki va tashqi muhitdagi turli ijtimoiy sinovlarga qarshi turish qobiliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Insonparvarlik yo'nalishidagi ta'lim – ijtimoiy adolat, hamdardlik, tolerantlik va ma'naviy muvozanat kabi qadriyatlarni targ'ib etuvchi asosiy omil sifatida xizmat qiladi.

Shu bois, zamonaviy O'zbekistonning ta'lim siyosatida yuqoridagi yo'nalishlarni uyg'un va tizimli asosda amalga oshirish – nafaqat madaniyat darajasining o'sishiga, balki milliy va global miqyosda raqobatbardosh, barkamol shaxslarni shakllantirishga zamin yaratadi. Bu esa o'z navbatida jamiyat taraqqiyotining falsafiy negizini mustahkamlovchi asosiy ijtimoiy mexanizmdir.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Глаголев В. С. Величие России: основания, иллюзии и реалии // Философия хозяйства. – 2006. – № 1 (43). – С. 101–106.
2. Глаголев В. С. Реализм анализа – исходное условие научной перспективности (содоклад) // Право и управление. XXI век. – 2011. – № 4. – С. 12–18.
3. Глаголев В. С. Стратегия непрерывного образования в российских вузах: подводные камни // Актуальные проблемы модернизации высшей школы: материалы Междунар. науч.-метод. конф. – Новосибирск: Сиб. гос. ун-т путей сообщения, НТИ – филиал МГУДТ, 2014. – С. 27–32.
4. Коннов В. И. Социально-психологические основы национальной научно-исследовательской культуры // Психологический журнал. – 2014. – Т. 35. – № 5. – С. 19–27.
5. Кузьмина Т. А., Межуев В. М., Никольский С. А. Культурные трансформации в современной России (социально-философский анализ). – М.: ИФРАН, 2009. – 159 с.
6. Мотрошилова Н. В. Недоброкачественные сегменты наукометрии // Вестник Российской академии наук. – 2011. – Т. 81. – № 2. – С. 134–146.
7. Мотрошилова Н. В. Цивилизационный подход в программах модернизационного рывка современного Китая // Вопросы философии. – 2012. – № 6. – С. 5–16.
8. Панфилова Т. В. Какая образовательная стратегия не нужна России? // Философия и общество. – 2011. – № 1. – С. 5–16.
9. Подберезкин А. И., Гебеков М. П. Роль национального человеческого капитала в период «фазового перехода» человечества. Сер. Научная школа МГИМО (У). – М.: МГИМО-Университет, 2012. – 374 с.
10. Рубцов А. В. Россия в начале XXI века: от идеологии к мегапроекту // Полигнозис. – 2009. – № 2. – С. 33.
11. Силантьева М. В. Диффузная идентичность – современная версия гражданской идентичности // Вестник МГИМО Университета. – 2012. – № 2. – С. 173–179.
12. Силантьева М. В. Единство обучения и воспитания – стратегический приоритет современного образования // Образование как единство обучения и воспитания:

- материалы Междунар. науч.-метод. конф. – Новосибирск: Сиб. гос. ун-т путей сообщения, 2016. – С. 53–61.
13. Стёпин В. С. Историко-научные реконструкции: плюрализм и кумулятивная преемственность // Вопросы философии. – 2016. – № 6. – С. 5.
 14. Федотова В. Г. Модернизация и культура. – М.: Прогресс-Традиция, 2016. – 336 с.
 15. Шестопал А. В. Кризис цивилизации и гражданское общество // Право и управление. XXI век. – 2011. – № 4. – С. 24–27.
 16. Шестопал А. В., Силантьева М. В. Культурные границы в пространстве современного университета // Метаморфозы посткризисного мира: новый регионализм и сценарии глобального управления: материалы VIII Конвента РАМИ. – 2015. – С. 113–131.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 8 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).